

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК**
Кафедра економічної теорії

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
**ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ
УКРАЇНИ**
«Innovations as a factor of economic growth of Ukraine»

Виконала:

Студентка 4-го року навчання
Бакалаврської програми
Неїжко Катерина Романівна
k.neizhko@ukma.edu.ua

Керівник кваліфікаційної роботи:

Бажал Юрій Миколайович
Доктор економічних наук, професор
Кафедри економічних наук

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЯ».....	5
1.1 Визначення поняття «Інновація». Класифікація інновацій.....	5
1.2 Поняття «Інноваційна діяльність».....	8
1.3 Нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності в Україні...	9
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ЇХ РОЛЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....	12
2.1 Інноваційна діяльність у країнах світу. Позиції України у міжнародних рейтингах.....	12
2.2 Аналіз наукової та інноваційної діяльності в Україні.....	16
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМАТИКА ІННОВАЦІЙ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ...	25
3.1 Проблематика інновацій в Україні.....	25
3.2 Можливі шляхи вирішення проблеми.....	27
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

У сучасному світі важко уявити розвиток без інновацій. Винайдення нових технологій для заміщення старих, чи креативне використання, або ж заміна традиційних методів допомагає вийти підприємствам на світові ринки, а країнам підвищити рівень економічного життя. Самі ж інновації, по суті, впливають на усі сфери економіки та формують нові галузі життя.

У своїх працях такі вчені та дослідники як Бажал Ю.М., Ю.В.Федорова, І.Луциків, Кирич Н. Б., Й.Шумпетер, Туган-Барановський та інші розглядали інновації як один із головних рушіїв економічного розвитку країн. Незважаючи на кількість наукових праць щодо важливості інноваційної діяльності, а також відповідних законів, на сьогоднішній день не було проведено повного аналізу нормативно-правових актів та останніх даних щодо інноваційної та наукової діяльності в Україні.

Актуальність даної кваліфікаційної роботи полягає у тому, що у працях та дослідженнях про інноваційну діяльність в Україні не до кінця висвітлена тематика узагальнення інформації щодо стану наукової та інноваційної діяльності в Україні за останні роки. До того ж, не було проведено аналізу щодо місця України у світових рейтингах та не було розглянуто можливі недоліки нормативно-правових актів, що регулюють інноваційну діяльність в Україні. Зважаючи на це, було сформульовано такі дослідницькі питання, як-от: «Які місця в рейтингах посіла Україна за останні роки і що сприяло такому результату?» та «У якому стані інноваційна діяльність в Україні наразі?».

Мета дослідження полягає у тому, щоб, проаналізувавши нормативно-правові акти, наукові праці дослідників в даній сфері та статистичні дані офіційних порталів про інноваційну діяльність в Україні, зробити висновки щодо стану інноваційної та наукової діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження є дані про інноваційну та наукову діяльність країни. *Предметом дослідження* виступають витрати на інновації та НДР, фінансування та розподіл інноваційної діяльності за сферами.

Для досягнення цієї мети було поставлено такі *завдання*, як-от:

1. Дослідити наявні джерела про визначення інновацій та інноваційної діяльності;
2. Розглянути нормативно-правові акти про інноваційну діяльність в Україні;
3. Проаналізувати світові рейтинги щодо інновацій;
4. Провести аналіз інноваційної та наукової діяльності в Україні;
5. На основі проведеного аналізу визначити проблеми інновацій в Україні та надати рекомендації щодо усунення визначених проблем.

Основні методи дослідження в даній роботі – це *дослідження та порівняння* характеристик інновацій, а також нормативно-правових актів, *аналіз* даних про інноваційну та наукову діяльності в Україні, *узагальнення* результатів та *формування* рекомендацій щодо усунення виявлених проблем.

Структуру роботи визначають її мета, об'єкт дослідження та завдання, а її *обсяг* складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЯ»

1.1 Визначення поняття «Інновація». Класифікація інновацій.

Саме поняття «інновація» було введено австрійським економістом Йозефом Шумпетером у XX столітті. У своїй роботі «Теорія економічного розвитку» він охарактеризував інновації як зміну технологій виробництва, яка вводиться задля досягнення кращого результату.

Варто також зазначити, що неабиякий вклад у розвиток поняття «інновація» зробили і вітчизняні вчені, серед яких Туган-Барановський та його послідовник Кондратьєв. Вони розглядали інновації через «теорію довгих хвиль», де інновації виступають рушієм економічного піднесення країни, через яке і утворюються так звані «хвилі».

Розглянемо ще декілька прикладів визначення інновацій. Так, за даними енциклопедії Britannica, інновація - це створення нового способу робити щось, незалежно від того, чи стосується це виготовлення товару, чи розробки нової теорії. [12] А за даними «Мануалу Осло» інновацією вважається впровадження нового або суттєво вдосконаленого продукту (товару чи послуги). Також до інновацій відносять введення нових процесів, методів маркетингу або нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць або зовнішніх відносин тощо.[15]

Водночас у законі України про «Інноваційну діяльність» інновації визначаються як «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також

організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери». [2]

Під час аналізу даних джерел, автором було зазначено, що усі підходи до визначення мають багато спільних характеристик – у більшості із джерел інновації розглядають саме як процес або функцію. Підсумовуючи зазначені визначення, інновацією можна вважати введення або використання нових технологій із метою покращення або винайдення нового продукту, процесу виробництва або техніки управління персоналом.

Проаналізувавши вищезгадані джерела, автором було скомпоновано такі ознаки інновацій:

- Нова як з технічної, так і з наукової сторони;
- Є практичною у введенні/експлуатації;
- Має комерційний характер.

Існує також декілька підходів до класифікації інновацій. Пропонуємо розглянути деякі з них.

Однією з найвідоміших є класифікація інновацій за Шумпетером. Вчений виділяв 5 видів інновацій, а саме:

- 1) «Виробництво невідомого споживачам нового продукту чи продукту з якісно новими властивостями;
- 2) Впровадження нового засобу виробництва, в основу якого не обов'язково покладено нове наукове відкриття, а може бути застосований новий підхід до комерційного використання продукції;
- 3) Освоєння нового ринку збуту галуззю промисловості країни, незважаючи на те, існував цей ринок раніше чи ні;
- 4) Залучення нових джерел сировини та напівфабрикатів, незалежно від того, чи існували ці джерела раніше чи ні;

5) Введення нових організаційних та інституційних форм, наприклад створення монопольного стану чи послаблення монопольного положення іншого підприємства.»[20]

Проаналізувавши роботи І. Луциків, О. Скібіцького, а також Мануал Осло, автором було виділено декілька додаткових класифікації інновацій. Однією з них є поділ інновацій на:

- 1) Продуктові
- 2) Процесні
- 3) Маркетингові
- 4) Організаційні

У сучасному світі також поділяють інновації за змістом:

- 1) Процесні (зосереджені на виробництві нової технології виробництва або способу управління працівниками)
- 2) Продуктові (спрямовані на розвиток та розробку нового продукту)
- 3) Ринкові (введення товару на нові ринки)

Існує також класифікація і за ступенем новизни:

- 1) Базові (виробництво абсолютно нового продукту або технології)
- 2) Поліпшувальні (вдосконалення базової інновації)
- 3) Псевдоінновації (створюються для того, щоб зімітувати впровадження поліпшувальної інновації)[10]

Варто зазначити, що підходів до класифікацій інновацій існує безліч, як і підходів до визначення самого поняття «інновація». Окрім вище зазначених є також поділ інновацій за масштабом, спрямованістю дії, рівня розробки тощо.

Інновації відіграють ключову роль у розробці методів як виробництва, так і життя, оскільки в обох випадках може виникнути необхідність у створенні альтернатив традиційним технологіям. Запорукою активного розвитку та винайдення нових технологій є розвинуті наукова та

інноваційна діяльності, аналіз яких буде проведено автором у другому розділі даної роботи.

1.2 Поняття «Інноваційна діяльність».

Говорячи про інновації, неможливо не згадати про поняття «інноваційної діяльності», яке є невід'ємною частиною так званого «Інноваційного процесу». На законодавчому рівні інноваційну діяльність розглядають у трьох нормативних актах, а саме:

- 1) Закон України «Про інноваційну діяльність»,
- 2) Закон України «Про інвестиційну діяльність»,
- 3) «Господарський кодекс України».

Так, у законі «Про інвестиційну діяльність» інноваційну діяльність визначають як «сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності.» [44]

Водночас, у законі «Про інноваційну діяльність» дане поняття означає «діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [2]

А у «Господарському кодексі України» інноваційна діяльність визначається як «діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.»[43]

Проаналізувавши вищезгадані джерела можна зробити висновок, що інноваційна діяльність – це сукупність дій або змін, що спрямовані на використання або впровадження інновацій. Результатом інноваційної діяльності є введення нового продукту або технологій. Водночас, інноваційним процесом вважається все, що було виконано для досягнення цього результату.

1.3 Нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності в Україні

У наш час будь-яка діяльність має регулюватися нормативно-правовими актами. За допомогою певних визначених правил відкриваються як нові можливості, так і певні обмеження для розвитку чи діяльності. Інноваційна діяльність не виключення.

Як вже було зазначено у попередньому розділі, в Україні існує щонайменше три нормативно-правові акти, що регулюють інноваційну діяльність нашої країни.

Одним із основних законів є закон України «Про інноваційну діяльність», який власне повинен регулювати діяльність інноваційних розробок у нашій країні. Аналізуючи дане джерело автором було зазначено, що держава повинна відігравати одну із ключових ролей у підтримці інноваційної діяльності країни. Так, проаналізувавши дане джерело, автором було виділено такі принципи державної інноваційної політики, як:

- 1) Створення та регулювання нормативно-правової бази інноваційної діяльності,
- 2) Допомога у фінансовому забезпеченні для розробок інновацій та наукових досліджень, а також надання кредитів та створення сприятливої митної політики.[2]

Автором також було зроблено висновок, що дані принципи не виконуються, оскільки:

- 1) Розділ V, що відповідає за митне регулювання інноваційної діяльності, а саме статті 21 та 22, було виключено із закону ще у 2005 році,
- 2) Розділ VI, що має регулювати міжнародне співробітництво у сфері інноваційної діяльності, фактично не несе будь-якої регуляторної інформації.
- 3) Державою не було дотримано принципу про забезпечення інноваційну діяльність нормативно-правовою базою.

У свою чергу закон «Про пріоритетні напрямки розвитку інноваційної діяльності в Україні» [30] визначає основні цілі для України в сфері інновацій на найближчі 10 років (останній період – 2011-2021 роки). Також там зазначаються умови реалізації та формування стратегічних цілей. Під час аналізу закону автором було визначено такий недолік – у законі не зазначено, хто несе відповідальність за не виконання даних стратегічних цілей, а стаття 7 визначає лише відповідальних за моніторинг виконання робіт.

Таким чином, закони «Про інноваційну діяльність» та «Про пріоритетні напрямки розвитку інноваційної діяльності в Україні» можна вважати більш інформаційно-ознайомчими, аніж регуляторними.

Автором було додатково проаналізовано тексти законів «Про наукову і науково-технічну діяльність»[29] та «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»[31].

Аналізуючи дані джерела, автором було зазначено, що багато правок було внесено у закон «Про наукову і науково-технічну діяльність», деякі з яких було затверджено вже у 2021 році. Зокрема, від 03.01.2021 стажування науковців, аспірантів та інших наукових діячів за кордоном було додано до видів грантів, які підтримуються Національним Фондом дослідження України. Серед недоліків було виділено пункт 1 статті 48, у

якому зазначається, що фінансування наукової діяльності залежить від державного бюджету. Враховуючи можливу недоброчесність з боку політиків, існує ризик, що кількість бюджету на наукові дослідження може бути меншим, ніж має бути насправді.

Водночас, під час аналізу закону «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» можна було помічено, що він регулює роботу виключно 16 зазначених у ньому технічних парків. Головним недоліком цього закону є обмежений список технологічних парків, на які розповсюджуються зазначені у ньому правила. Як наслідок, у випадку створення нового парку діячам доведеться очікувати змін, які повинні будуть додати до цього закону.

Отже, у ході дослідження зазначених правових актів, автором було зроблено висновок, що, не зважаючи на наявність законів, інноваційна діяльність в Україні не має чітких регуляторних правил. Усі проаналізовані джерела мають недоліки і несуть більш інформаційно-ознайомчий характер. Усі зазначені автором висновки та наслідки можуть бути причиною нереалізованості інноваційного потенціалу нашої країни.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙ ТА ЇХ РОЛЬ У ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

2.1 Інноваційна діяльність у країнах світу. Позиції України у міжнародних рейтингах.

На сьогоднішній день важко уявити економічне зростання без застосування інновацій. У ХХІ столітті саме інновації є головним рушієм економічного зростання країн. Про це свідчать велика кількість досліджень, проведених як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Враховуючи важливість даного фактору, кожна країна, що розвивається, прагне підвищити свою конкурентоспроможність, використовуючи вже наявні інноваційні технології, або ж виготовляє власні.

Як було зазначено у «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року»[17], економічний розвиток держав-лідерів сильно залежить від розвитку інноваційної діяльності країни. У ході дослідження автором було проаналізовано дані Глобального індексу інновацій[16]. На Рис. 1.1 видно, що станом на 2020 рік, безпосередніми лідерами даного рейтингу (ТОП-5) є такі країни, як:

- 1) Швейцарія,
- 2) Швеція,
- 3) США,
- 4) Велика Британія,
- 5) Нідерланди.

Global Innovation Index 2020 rankings

Country/Economy	Score (0–100)	Rank	Income	Rank	Region	Rank	Median 30.94
Switzerland	66.08	1	HI	1	EUR	1	
Sweden	62.47	2	HI	2	EUR	2	
United States of America	60.56	3	HI	3	NAC	1	
United Kingdom	59.78	4	HI	4	EUR	3	
Netherlands	58.76	5	HI	5	EUR	4	
Denmark	57.53	6	HI	6	EUR	5	
Finland	57.02	7	HI	7	EUR	6	
Singapore	56.61	8	HI	8	SEAO	1	
Germany	56.55	9	HI	9	EUR	7	
Republic of Korea	56.11	10	HI	10	SEAO	2	

Рис.1.1 Глобальний індекс інновацій (ТОП-10)

Джерело[16]

Згідно із наведеними даними, лідером рейтингу стала Швейцарія. Варто зазначити, що дана країна не тільки є головним осередком розробки нових технологій, але й посідає почесне друге місце у рейтингу країн, які інвестують у наукові дослідження. Водночас, за показником Innovation Output (Рис.1.2) Швейцарія займає перше місце. Серед останніх глобальних розробок є інноваційний парк у Швейцарському місті Біель та виготовлення одного з найточніших та швидких тестів на COVID-19. До того ж, країна активно допомагає та підтримує українські проєкти – одним із останніх була підтримка університетів (серед яких і НаУКМА), а також виділення коштів на підтримку розвитку пасажирських перевезень в Україні в рамках проєкту City Express.

Innovation Output Sub-Index 2020 rankings

Country/Economy	Score (0–100)	Rank	Income	Rank	Region	Rank	Median 20.74
Switzerland	62.75	1	HI	1	EUR	1	
Sweden	55.75	2	HI	2	EUR	2	
United Kingdom	53.59	3	HI	3	EUR	3	
Netherlands	53.08	4	HI	4	EUR	4	
United States of America	52.28	5	HI	5	NAC	1	
China	51.04	6	UM	1	SEAO	1	
Germany	50.39	7	HI	6	EUR	5	
Finland	48.47	8	HI	7	EUR	6	
Denmark	48.30	9	HI	8	EUR	7	
Republic of Korea	47.40	10	HI	9	SEAO	2	

Рис.1.2. Топ-10 країн за показником виготовлення інноваційних продуктів

Джерело [16]

Ще одним гарним прикладом країни, що підтримує інноваційну діяльність є США. Саме у ній свого часу було розроблено всім відому продукцію Apple, соціальні мережі такі як Facebook, Twitter, Instagram, ну і, звичайно, побудовано одну із найбільших корпорацій – Google. У США дуже добре розвинута система підтримки інноваційної та наукової діяльності – держава активно підтримує як стартапи, так і дослідження, що проводяться в університетах країни.

Україна, в свою чергу, станом на 2020 рік займає 45 місце серед країн світу. Варто зазначити, що у 2018 році наша країна посіла 43 місце за Індексом інновацій. Враховуючи той факт, що пандемія коронавірусу розпочалася у 2020 році, можна зробити висновок, що вона також мала неабиякий вплив на втрату країною позицій у світовому рейтингу (в тому числі через введення карантинних обмежень).

Наразі, за даними European Innovation Scoreboard 2020, Україна займає передостаннє місце серед країн Європи (Рис.1.3) і відноситься до країн, які називають «Нереалізованими інноваторами».

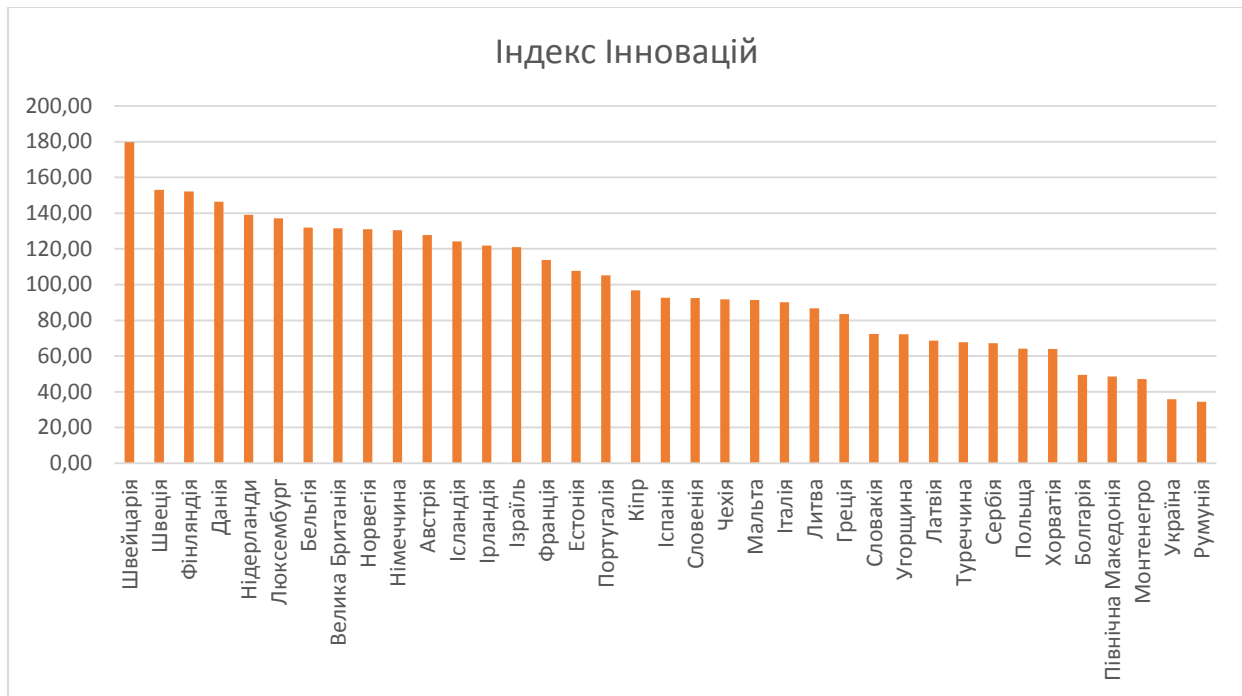

Рис.1.3 Рейтинг країн Європи за індексом інновацій.

Розроблено автором на основі [26]

Під час аналізу інформаційних джерел щодо економічного стану вищезгаданих країн автором було зазначено, що всі країни, які посідають високі місця у рейтингу за інноваціями, за останні 5-10 років (як мінімум) зосередилися на саме розвитку інформаційних технологій та підтримці стартапів. До того ж, у кожній високорозвинутій країні існує відповідна і працююча нормативно-правова база, а також розроблена система фінансування у провідні сфери наукових досліджень.

Щоб зрозуміти, які є недоліки у сфері інноваційної діяльності України, варто проаналізувати останні статистичні дані. Цей аналіз допоможе виявити наявні проблеми інноваційної діяльності, а також допоможе зробити певні висновки щодо інноваційної та наукової діяльності в Україні.

2.2 Аналіз наукової та інноваційної діяльності в Україні

Наукова та інноваційна діяльності відіграють особливу роль у впровадженні інновацій, адже саме розробки та наукові дослідження дозволяють винайти нові технології та способи виготовлення того чи іншого товару.

Аналізуючи дані, представлені на Рис. 2.1 та 2.2, можна зробити висновки, що кількість організацій у 2010-2019 роках, які займаються науковою та інноваційною діяльністю в Україні значно зменшилося за період 2010-2019 рр.

Як можна помітити, починаючи із 2011 року кількість організацій поступово почала зменшуватися, а вже у 2014 році відбулося різке скорочення. Однією з основних причин появи таких наслідків є події на Донбасі (окупація територій). За даними державної статистики, тільки у Автономній Республіці Крим було 44 наукові організації. У Донецькій та Луганській областях станом на 2010 рік було 65 та 41 центр відповідно, однак вже за даними 2017 року кількість зменшилася майже втричі в обох областях. Починаючи з 2018 року кількість наукових організацій не змінювалась.

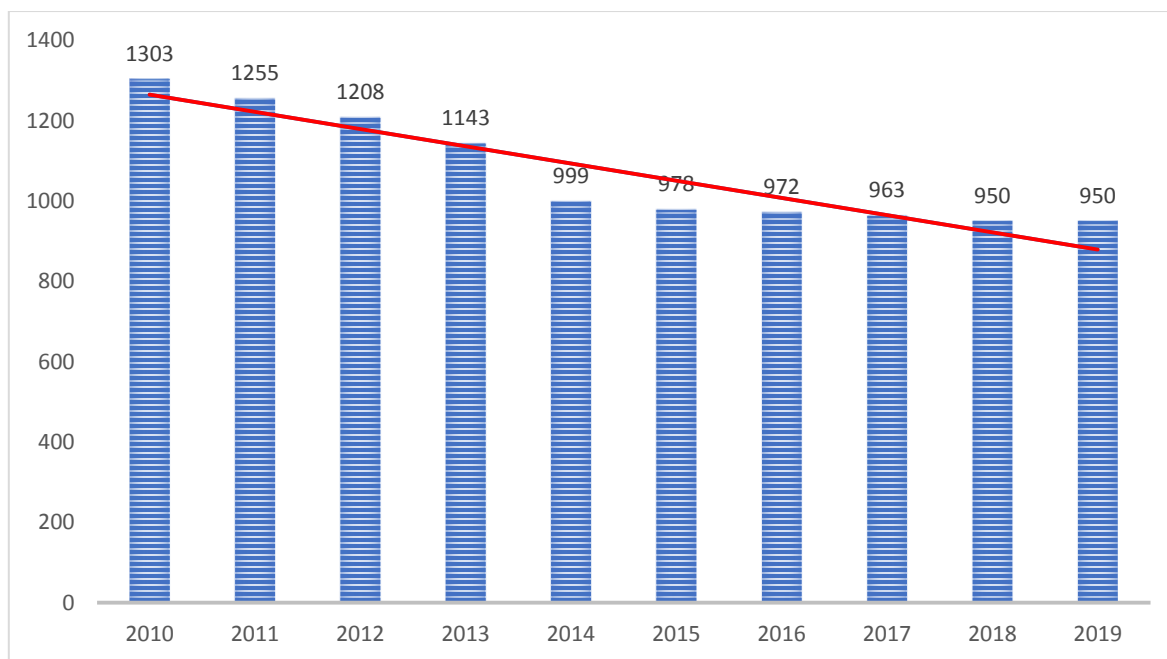

Рис.2.1 Кількість організацій, що займаються науковою діяльністю.

Розроблено автором на основі [8]

Однак, на відміну від організацій, що займаються науковою діяльністю, кількість інноваційних підприємств почала спадати лише після 2014 року. Як можна помітити на Рис.2.2, кількість у 2015 році було зменшено майже вдвічі.

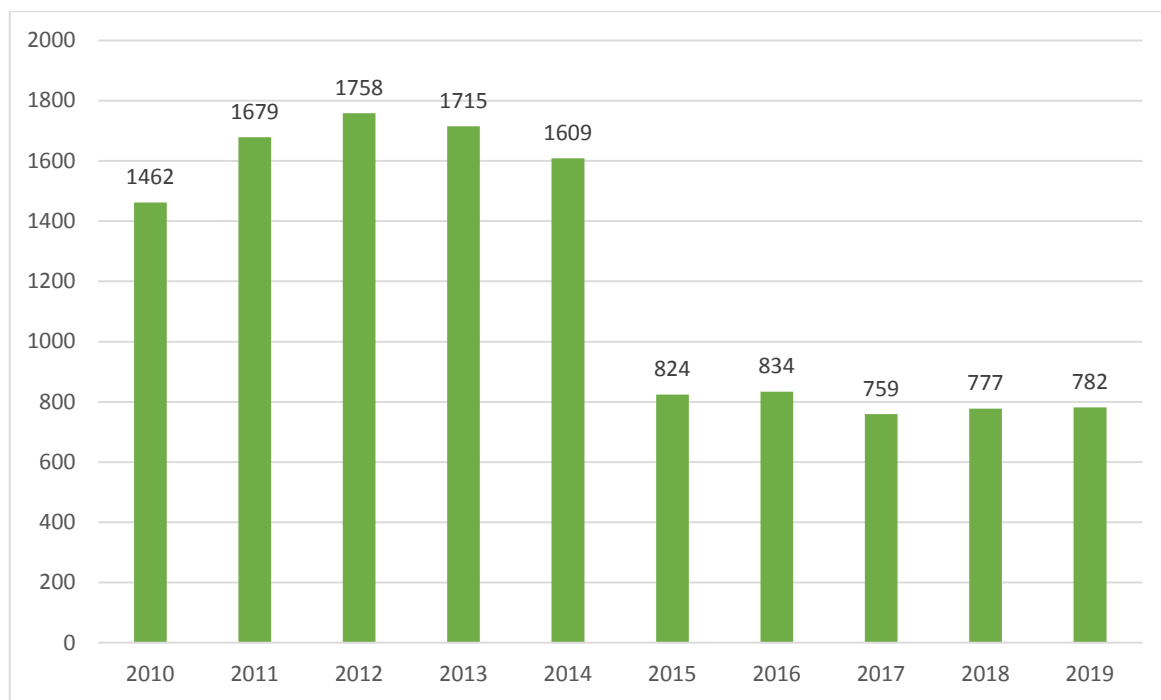

Рис. 2.2 Кількість інноваційно активних підприємств

Розроблено автором на основі [8]

Аналізуючи дані про фінансування інноваційних підприємств (Рис.2.3) можна помітити, що у 2019 році збільшилося випадків фінансування інноваційних підприємств саме за власні кошти, в той час як фінансування державного бюджету скоротилося на 13%. Варто також зазначити, що майже вдвічі зросла кількість кредитів, які були використані для фінансування діяльності інноваційних підприємств, що вказує на збільшення закладеної суми на розвиток та підтримку інноваційних підприємств. Зважаючи на те, що загальна сума фінансування зросла у 2019 році, можна побачити пряму залежність інноваційних підприємств від фінансування – із збільшенням кількості фінансової підтримки збільшується кількість можливостей для вже існуючих та нових підприємств.

Проте, під час аналізу було виявлено, що кількість фінансової допомоги від інвесторів зменшилася, що вказує на зменшення рівня довіри інноваційним підприємствам в Україні. До того ж, кошти державного

бюджету на підтримку інновацій лише зменшується. Таким чином, інноваційні підприємства вимушені розраховувати лише на свої власні кошти.

Рис 2.3. Витрати на інновації промислових підприємств за джерелами фінансування

Розроблено автором на основі [8]

У свою чергу фінансування науково-дослідницьких робіт (Рис.2.4) збільшилося як за рахунок державних коштів, так і за рахунок коштів самих організацій. До того ж, порівнюючи із 2018 роком, загальна кількість витрат на НДР, як і витрати на діяльність інноваційних підприємств, збільшилася. Аналізуючи дані, автором було помічено, що іноземна підтримка також збільшується. Це вказує на зацікавленість українськими розробками і подальшу перспективність для розвитку інноваційної діяльності в Україні.

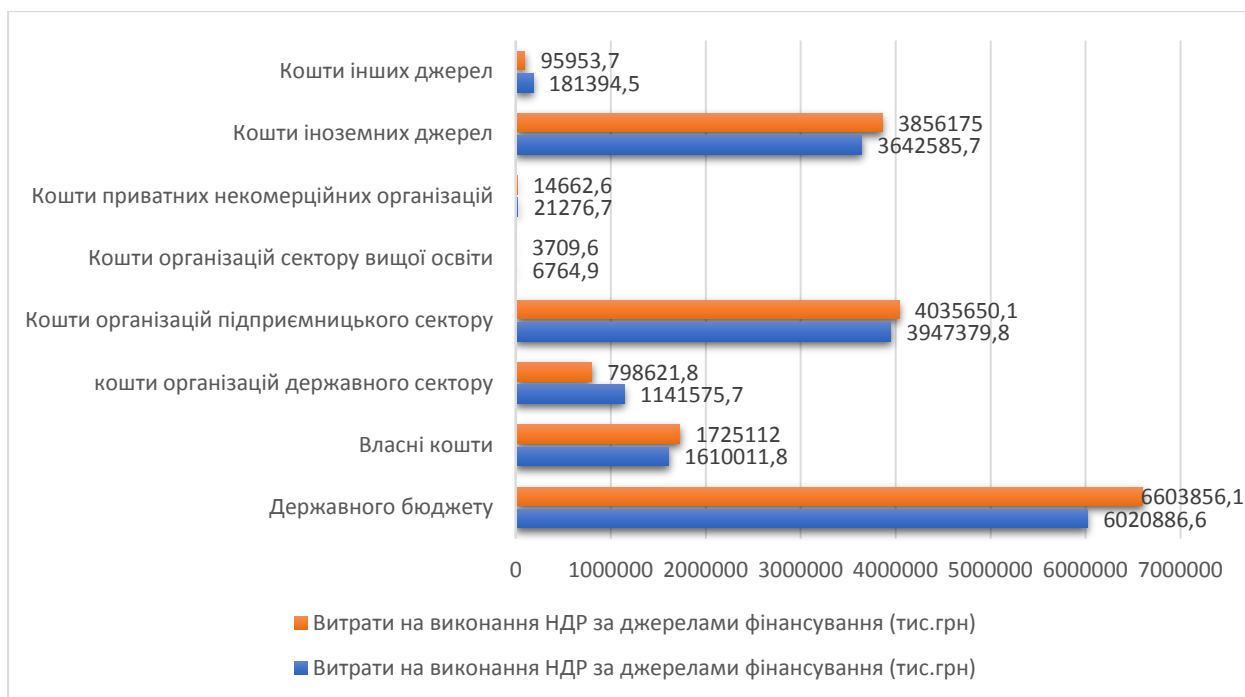

Рис.2.4 Витрати на виконання НДР за джерелами фінансування (тис.грн)

Розроблено автором на основі [8]

Діяльність центрів розробки нових технологій і якість наукових досліджень також залежить від кількості персоналу. За Рис.2.5 можна побачити, що з 2010 року по 2019 кількість робітників зменшилася на 103 222. Таке різке зменшення кадрів можна пояснити як скороченням кількості науково-дослідницьких центрів, так і постійним виїздом із країни потенційних працівників та вже підготовлених науковців.

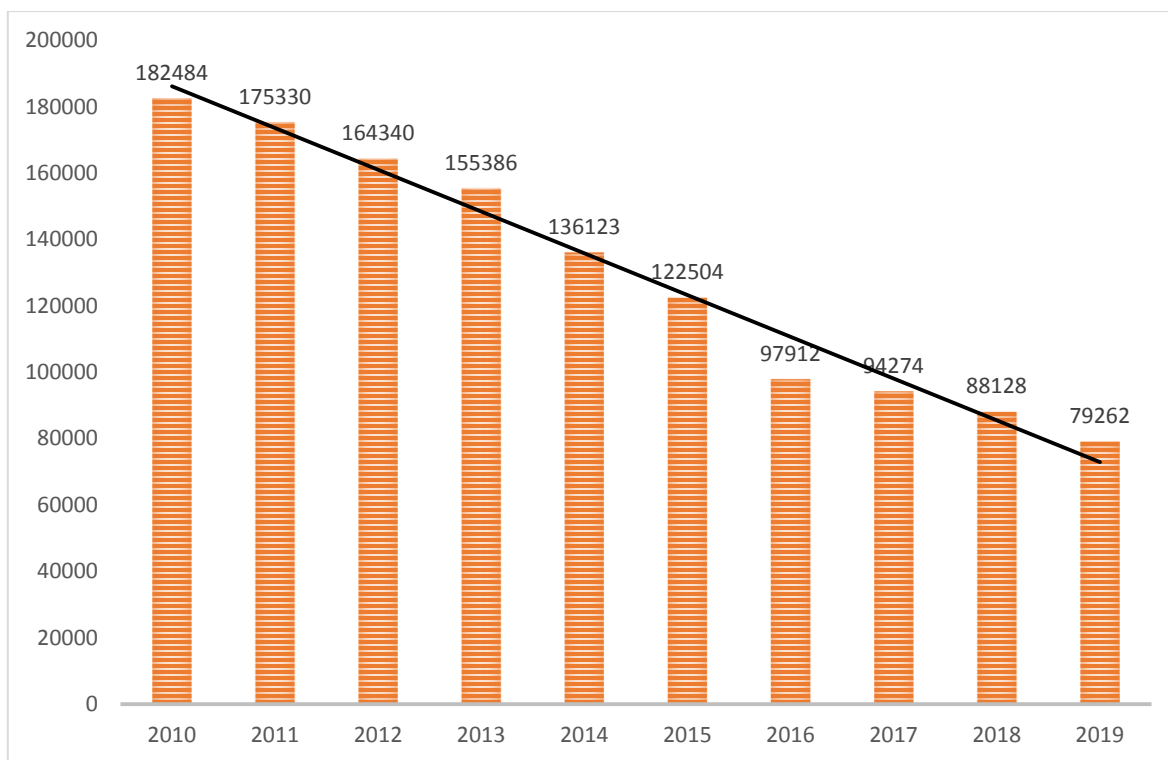

Рис. 2.5. Кількість працівників, задіяних у науковій діяльності.

Розроблено автором на основі [8]

Пропонуємо розглянути витрати підприємств на інновації. На Рис 2.6. зображена статистика за 2015 та 2018-2019 роки. Можна побачити, що українські підприємства активно закупують техніку та програмні забезпечення. Видно, що у період з 2015 по 2018 був певний спад у закупівлі обладнання, що пояснюється скороченням витрат на дану категорію, однак станом на 2019 рік вони знову підвищуються. Також помітна доволі велика частина витрат, що йде на придбання внутрішніх та зовнішніх НДР. Можна зробити висновок, що підприємства зацікавлені у вітчизняних наукових розробках. Це також підтверджує той факт, що наукова діяльність в Україні має непогані перспективи розвитку в майбутньому.

Однак, недоліком даної статистики можна вважати кількість витрат на придбання інших зовнішніх знань. Це вказує на те, що українські підприємства не готові залучати кошти на обмін знаннями із іншими

країнами. Така статистика не є позитивною і може спричинити сповільнення інноваційного розвитку у країні.

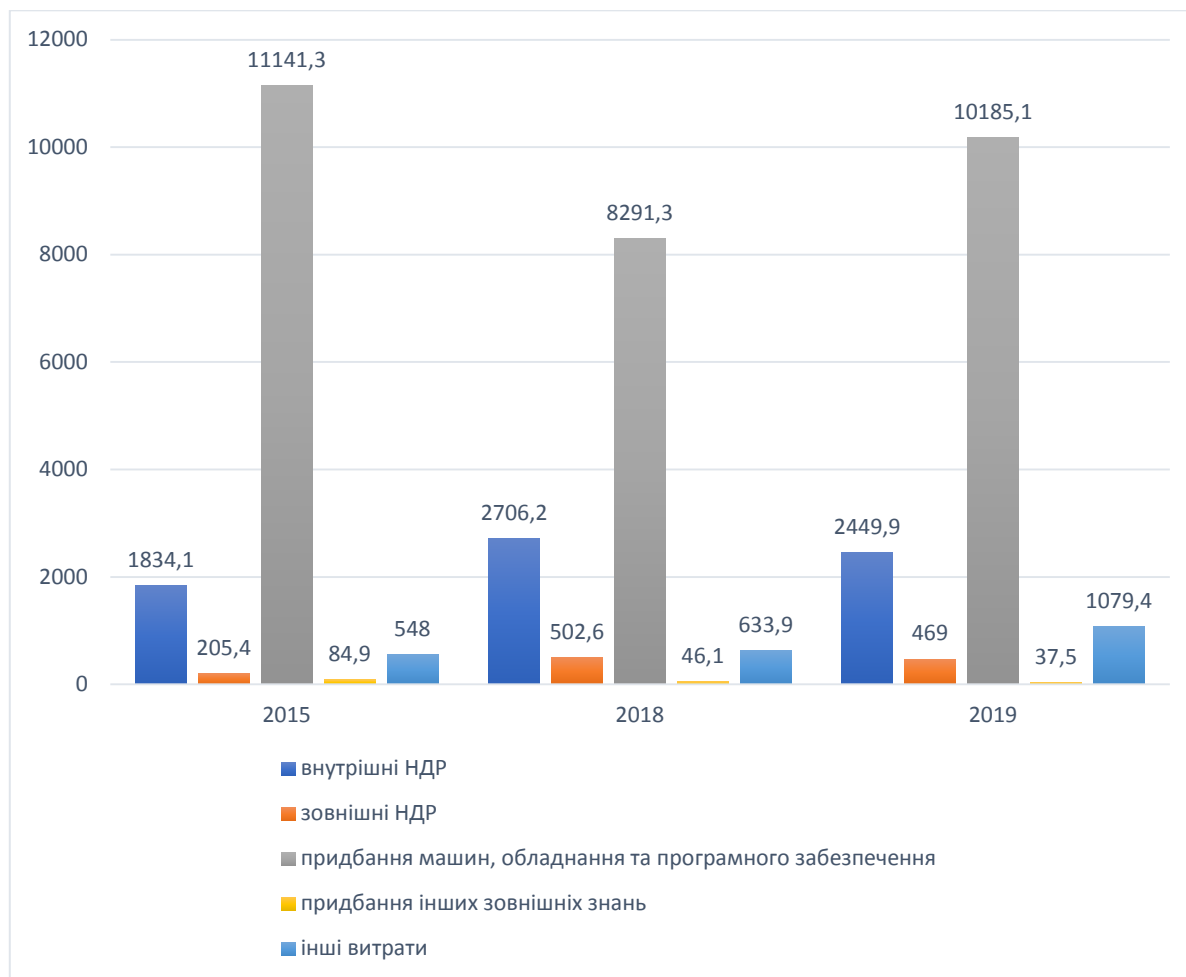

Рис.2.6. Витрати на інновації промислових підприємств (млн.грн)

Розроблено автором на основі [8]

Щодо даних про розташування інноваційних підприємств за регіонами, варто поглянути на Рис.2.7. Як видно, найбільша кількість підприємств розташована саме у економічно-розвинених містах, із більш вигідним розташуванням та розвинутою інфраструктурою. Найбільша кількість знаходиться у Києві, а також Київській та Харківській областях,

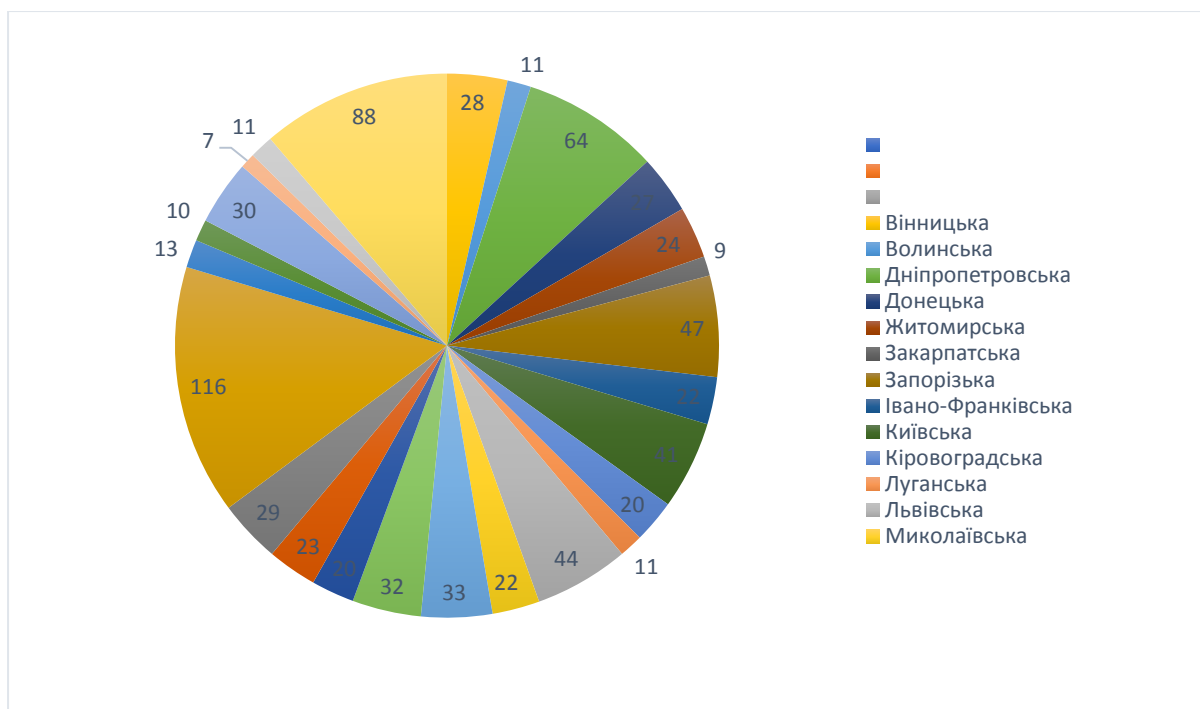

Рис.2.7. Кількість інноваційно активних промислових підприємств за регіонами.

Розроблено автором на основі [8]

Дослідивши дані, наведені на Рис.2.8., автором було зроблено висновок, що діяльність інноваційних підприємств станом на 2019 рік була зосереджена на:

- 1) Добувна промисловість,
- 2) Переробна промисловість,
- 3) Технології та машини.

Варто також зазначити, що більшість інноваційних підприємств працюють без виробництва власних технологій, про що свідчать дані про витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (Рис.2.6).

Рис.2.8. Діяльність інноваційних підприємств за сферами.

Розроблено автором на основі [8]

Загалом, оцінюючи стан наукової та інноваційної діяльності в Україні, автором було зроблено висновок, що в країні є науковий потенціал. Про це свідчать і фінансова підтримка з боку держави, і зацікавленість іноземних та вітчизняних підприємств. Однак помірний відтік кадрів, а також скорочення кількості науково-дослідницьких організацій можуть призвести до занепаду наукової діяльності в країні.

Говорячи про інноваційну діяльність, українським підприємствам доводиться самотійно забезпечувати свій розвиток, оскільки ні держава, ні інвестори не готові залучати кошти на підтримку їхньої діяльності. Для покращення ситуації, інноваційну діяльність варто було б зосередити на інформаційно-технологічних сферах та звернути увагу на можливий обмін або хоча б придбання інших зовнішніх знань. Такі зміни допоможуть Україні швидше впроваджувати нові технології, вийти на новий рівень розвитку інноваційної сфери та покращити свої показники у світових рейтингах.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМАТИКА ІННОВАЦІЙ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

3.1 Проблематика інновацій в Україні

У попередніх розділах за допомогою проведеного аналізу автором було визначено, що інноваційна діяльність в Україні має певні недоліки. Так, серед наявних проблем можна виділити такі, як:

1) *Недостатня кількість кваліфікованих кадрів.* З кожним роком певна кількість науковців виїжджає з країни у пошуках нових можливостей до більш розвинених країн. Як було проаналізовано – у період з 2010 по 2019 роки більш як 100 000 науковців відійшли від своїх обов’язків. І, на жаль, тенденція до зменшення кількості залучених у наукову діяльність працівників досі спостерігається.

2) *Фактично відсутнє фінансування інноваційних підприємств.* Наразі, більшість підприємств України повинні розраховувати виключно на власні кошти, оскільки ні держава, ні інвестори не зацікавлені у залученні своїх фінансів на їх підтримку. До того ж, саме через відсутність належного фінансування більшість нових підприємств припиняють свою діяльність.

3) *Брак обміну зовнішніми знаннями.* Як було виявлено у попередніх розділах, інноваційні підприємства не мають великої зацікавленості в обміні зовнішніми знаннями з науковими організаціями чи компаніями. Це значно гальмує інноваційний розвиток та обмежує можливості виробництва і, як наслідок, підприємство може втратити свої позиції на ринку.

4) *Відсутність чіткої системи регулювання інноваційної діяльності.* Як вже було зазначено автором, в Україні існує певна база із нормативно-правових актів, які повинні регулювати інноваційну діяльність в країні. Однак, через постійні зміни у законодавстві ці закони не виконують чіткої

регулятивної функції. Як наслідок – велика кількість перспективних підприємств не мають змоги повноцінно розвиватися, що сприяє втрату позицій на ринках у порівнянні із іноземними конкурентами, які мають більш продуману систему інноваційної політики.

5) *Розвиток неактуальних сфер.* Попередньо проаналізувавши сфери діяльності інноваційних підприємств в Україні, автором було зроблено висновок, що більшість підприємств зосередилися на «неактуальних» сферах. Тобто, у той час, як світові лідери (наприклад – США, Норвегія та Швейцарія) зосереджують увагу на технологічних сферах, українські підприємства в основному обирають за сферу діяльності видобувну чи переробну сфери. Технології та машини також мають певну частку серед загальної кількості, однак такі підприємств не мають і третини від загальної кількості.

Хотілося б навести декілька прикладів, які чудово ілюструють вплив зазначених проблем на інноваційний розвиток.

Один із українських стартапів, а саме «PetCube», створив пристрій (гаджет для догляду за домашніми тваринами та онлайн консультації у ветеринара), який зміг прославитися у всьому світі. Однак, варто зазначити, що фінансування на розвиток даний проєкт отримав не в Україні, а закордоном, у США, де і залишився для подальшого розвитку вже як підприємства.[40]

Із схожою проблемою, а саме відсутністю підтримки у фінансуванні зітнувся вже всім відомий проєкт Grammarly, який також зацікавив саме іноземних інвесторів. [41]

Із прикладів, пов'язаних із пандемією, найгучнішим був випадок у 2020 році, коли українські дослідники розробили власну вакцину. На той момент усі розвинуті країни світу розробляли свої вакцини, щоб зупинити пандемію. Україна не була виключенням. Наші дослідники розробили

концепт препарату, однак держава не підтримала їхньої ініціативи, вирішивши закупати вакцину з Китаю. [42]

Проаналізувавши дані приклади можна зробити висновок, що відсутність фінансування та підтримки не тільки гальмує розвиток інноваційної діяльності, а ще й змушує перспективні стартапи виїжджати з країни та шукати можливості у більш розвинених країнах. В свою чергу держава та підприємства надають перевагу купувати іноземні винаходи, аніж вітчизняні.

Отже, усі зазначені вище проблеми мають негативний вплив на інноваційну діяльність і саме через них Україна і втрачає свої позиції у світових рейтингах. До них також додається економічна нестабільність країни через війну на Сході України та пандемію коронавірусу, яка непокоїть інвесторів. Як наслідок – дослідники та молоді підприємці не мають зацікавленості у тому, щоб залишатися в Україні, про що вже було зазначено раніше.

3.2 Можливі шляхи вирішення проблеми

Розглянувши наявні проблеми, автором було запропоновано декілька можливих варіантів підвищення рівня розвитку інноваційної та наукової діяльності в Україні. Зважаючи на наявні проблеми, можна надати такі рекомендації, як:

- Актуалізація освітньої програми для майбутніх науковців. Це допоможе зацікавити та підготувати студентів до наукової діяльності, а також підвищить рівень освіти відповідно до світових стандартів.
- Підготовка працівників у сфері інноваційної діяльності.
- Запровадити програми обміну серед науковців для обміну знаннями і досвідом.
- Створити нові технологічні парки та реконструювати вже наявні.

- Розробити програми підтримки наукових досліджень та інноваційних підприємств на державному рівні.
- Створення відповідної інноваційної політики, яка допоможе краще регулювати інноваційну діяльність у країні.
- Визначити пріоритети у розвитку інноваційної діяльності – змінити напрям у сторону світових лідерів та підтримувати розвиток саме технологій. Наразі одним із провідних напрямів у світі являється сфера діджиталізації, про що неодноразово згадували на Світовому економічному форумі [33;34].

На сьогоднішній день в Україні вже почали приймати певні міри для розвитку інноваційної та наукової діяльності. Одним із є фонд Віктора Пінчука, який, починаючи з 2006 року інвестує у перспективні проєкти на території України. До того ж, за останні роки українська освіта зазнає певних змін – проводяться освітні реформи, відкриваються нові спеціалізовані навчальні заклади (наприклад, львівський IT Step University) та створюються нові можливості для студентів країни (програми обміну та підтримки університетів). Компанії використовують нові технології для зручності жителів міст та селищ – служби доставки, послуги замовлення товарів онлайн, розробка мобільних додатків для банків (Приват24, Monobank) тощо.

Отже, Україна дійсно має потенціал як у науковому, так і в інноваційному напрямках. За останні роки було розроблено багато способів покращити стан інноваційної та наукової діяльності в країні, про що стверджують наведені приклади. Однак, не зважаючи на проведені зміни, без запропонованих шляхів вирішення наявних проблем буде доволі важко досягти гарних результатів у короткостроковому періоді. Беручи до уваги те, що в країні присутня економічна нестабільність і несистемність ведення інноваційної діяльності, тобто відсутність чітких законів, варто загострити увагу саме на зазначених проблемах. Надані рекомендації

допоможуть країні покращити становище науково-дослідних організацій і інноваційних підприємств, що в свою чергу підвищить шанси України піднятися у світових рейтингах, пов'язаних з економікою і, перш за все, з інноваційною діяльністю.

ВИСНОВКИ

У даній роботі, щоб зробити висновки щодо стану інновацій в Україні, автором було проаналізовано нормативно-правові акти, наукові праці дослідників у сфері інновацій та статистичні дані офіційних порталів щодо інноваційної та наукової діяльності в Україні, а також її позиції у світових рейтингах.

У ході автором було зроблено визначено, що інновації - це введення або використання нових технологій із метою покращення або винайдення нового продукту, процесу виробництва або техніки управління персоналом. Інноваційна діяльність, у свою чергу, являється сукупністю дій або змін, що спрямовані на використання або впровадження інновацій. Результатом інноваційної діяльності є введення нового продукту або технологій, що і допомагає підприємствам вийти на новий рівень розвитку. За допомогою нових розробок країна має змогу покращувати свій рівень розвитку та конкурувати з іншими країнами у сфері інновацій.

Як вже було зазначено, автором було досліджено дані останніх років щодо інноваційної та наукової діяльності в Україні. За допомогою аналізу було виявлено такі проблеми, як:

- Брак кількості кваліфікованих кадрів,
- Фактично відсутнє фінансування інноваційних підприємств,
- Брак обміну зовнішніми знаннями,
- Відсутність чіткої системи регулювання інноваційної діяльності,
- Розвиток неактуальних сфер.

Також було зроблено певні висновки та надано рекомендації щодо усунення наявних проблем. Так, серед можливих шляхів вирішення зазначених недоліків інноваційної системи країни є:

- 1) Актуалізація освітньої програми для майбутніх науковців. Це допоможе зацікавити та підготувати студентів до наукової діяльності, а також підвищить рівень освіти відповідно до світових стандартів.
- 2) Підготовка працівників у сфері інноваційної діяльності.
- 3) Впровадження програм обміну серед науковців для обміну знаннями і досвідом.
- 4) Створення нові технологічні парки та реконструювати вже наявні.
- 5) Розробка програм підтримки наукових досліджень та інноваційних підприємств на державному рівні.
- 6) Створення відповідної інноваційної політики, яка допоможе краще регулювати інноваційну діяльність у країні.
- 7) Визначити пріоритети у розвитку інноваційної діяльності.

Зміни допоможуть Україні розкрити свій науковий потенціал, що призведе до підвищення рівня розвитку країни.

Отже, проаналізувавши наукові праці та статті про інновації, зробивши аналіз інноваційної та наукової діяльності в Україні, автором було сформовано висновки на основі отриманих результатів та запропоновано шляхи вирішення виявлених проблем. Таким чином, виконуючи поступово всі поставлені завдання, було досягнуто мети дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева М., Ветренко П. Аналіз інноваційної діяльності: [навчальний посібник та практикум для бакалаврата та магістратури] - М .: видавництво Юрайт, 2016. - 303 с.
2. Закон Ураїни «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. 1992.- №47
3. І.Луциків. Економічна суть інноваційної діяльності / І.Луциків // Галицький економічний вісник. — 2010. — №2(27).— с.89-95 - (економіка України) http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/726/2/GEВ_2010_v27_No2-J_Lutsyk-The_economic_essence_of_innovation_89.pdf
4. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред.В.М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с. : табл., рис.
5. Кирич Н. Б. Інноваційна діяльність підприємств та організацій як метод стабілізації економіки регіонів України / Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Погайдак О. Б. // Вісник економічної науки України. – 2009. - №1 (15). – С. 23-25.
6. Концептуальна модель інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова // Економіка і прогнозування. - 2012. - № 1. - С. 87-100.
7. Міжнародний центр перспективних досліджень. Тенденції 2020-го та прогноз на 2021-ий: політика, економіка та зовнішні відносини України.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. збірник. — К.: Держкомстат України, 2020.

9. Перспективи інноваційного розвитку України: технологічні уклади / Ю. В. Федорова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2016. - № 1. - С. 123-126.
10. Скібіцький О. М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 408 с.
11. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Britannica [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.britannica.com/topic/innovation-creativity>
13. 20 Post-Pandemic Innovative Solutions and Products[Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.itonics-innovation.com/blog/20-post-pandemic-innovative-solutions-and-products>
14. Инновации в эпоху COVID-19. Тренды цифровой трансформации бизнеса в условиях кризиса и пандемии. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://rtlq.ru/static/docs/COVID-19-business-digital-innovation-transformation.pdf>
15. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition. - A joint publication of OECD and Eurostat, 2005.
16. Global Innovation Index 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2020-report#pdfopener>
17. Global Competitiveness Index. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://tradingeconomics.com/ukraine/competitiveness-index>
18. Бажал Ю.М. Концептуальні засади і зміст стратегії економічного зростання Європейського Союзу в XXI столітті.
19. Бажал Ю.М. Теорія соціально-технологічної парадигми як методологія визначення пріоритетів економічного розвитку України / В кн.: *Пріоритети національного економічного розвитку в контексті*

глобалізаційних викликів : монографія : у 2 ч. – Ч. 1 / за ред.. В.М.Гейця, А.А.Мазаракі. – К. : Київ. нац.. торг.-екон. Ун-т, 2008. – 389 с. – С. 128-145

20. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін. К., Заповіт, 1996.
З глав 1 і 2.

21. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року// від 10 липня 2019 р. № 526-р.

22. «Результат за 15 хвилин: Швейцарія розробляє найшвидший COVID тест». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3092212-rezultat-za-15-hvilin-svejcaria-rozroblae-najsvidsij-covidtest.html>

23. «За підтримки Швейцарії у «Могилянці» стартував проєкт трансформації університету». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3200273-za-pidtrimki-svejcarii-u-mogilanci-startuvav-proekt-transformacii-universitetu.html>

24. «Укрзалізниця та швейцарська Stadler співпрацюватимуть у проєкті City Express». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3241828-ukrzaliznica-ta-svejcarska-stadler-spivpracuvatimut-u-proekti-city-express.html>

25. «Українські розумні окуляри, які рахують калорійність їжі, отримали «золото» на виставці інновацій». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3218927-ukrainski-rozumni-okulari-aki-rahuyut-kalorijnist-izi-otrimali-zoloto-na-vistavci-innovacij.html>

26. European Innovation Scoreboard 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
https://interactivetool.eu/EIS/EIS_2.html

27. Андрєєва В.Г. Проблеми фінансування інноваційного розвитку України та шляхи їх вирішення. Проблеми та перспективи інноваційної

діяльності в Україні: матеріали XI міжнародного бізнес-форуму (Київ, 22 березня 2018 року), відп. ред. А.А. Мазаракі. Київ: КНТЕУ, 2018. 200 с.

28. Андрієць В.С. Захист інтелектуальної власності як фактор розвитку освіти, науки та інноваційної діяльності в Україні. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності в Україні: матеріали XI міжнародного бізнес-форуму (Київ, 22 березня 2018 року), відп. ред. А.А. Мазаракі. Київ: КНТЕУ, 2018. 200 с.

29. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 18.04.2021 р. №848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

30. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 05.12.2012 р. №3715-VI.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>

31. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 05.12.2012 р. №991-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>

32. 17 графіків про економіку Швейцарії: не найбільш велика, але найбільш успішна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/17-grafikov-pro-ekonomiku-shvejcariji-ne-najbilsh-velika-ale-najbilsh-uspishna-2079/>

33. World Economic Forum. Driving Circular Growth with Data. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/events/global-technology-governance-summit-2021/sessions/leveraging-data-driven-solutions-for-materials-circularity>

34. World Economic Forum. Economic Recovery with Smarter Cities. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/events/global-technology-governance-summit-2021/sessions/economic-recovery-with-smarter-cities>

35. How COVID-19 has pushed companies over the technology tipping

point—and transformed business forever. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/how-covid-19-has-pushed-companies-over-the-technology-tipping-point-and-transformed-business-forever>

36. Як коронавірус змінить нашу роботу - можливо, назавжди. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.bbc.com/ukrainian/features-54842038>

37. П'ять основних напрямів побудови кращого майбутнього після пандемії COVID-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/blog/2020/five-pillars-for-building-forward-better-after-COVID-19.html>

38. Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку: монографія. – Київ: Аграр Медіа Груп, 2019. – 492 с.

39. Л.Федулова. Інновації для управління реалізацією цілей сталого розвитку в період пандемії і боротьби з коронавірусом//Збірник наукових праць НАДУ • Спецвипуск/2020

40. Украинский стартап Petcube выпустил новую умную камеру с встроенным ветеринарным чатом. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/09/22/665382/>

41. Український стартап Grammarly оцінили у понад 1 мільярд доларів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.epravda.com.ua/news/2019/10/10/652486/>

42. В Україні розробили три прототипи власної вакцини проти коронавірусу. Що про них відомо? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://hromadske.ua/posts/v-ukrayini-rozrobili-tri-prototipi-vlasnoyi-vakcini->

[proti-koronavirusu-sho-pro-nih-vidomo-i-koli-u-nas-bude-svij-preparat](#)

43. Господарський кодекс України: офіц. текст від 15.05.2021 №436-IV.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

44. Про інвестиційну діяльність: офіц. текст від 13.02.2021 №1560-XII.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>